

Η «Θαυμαστή Ανθρωπότητα» και η ιστορική ευθύνη της Ορθοδοξίας

Η πρόσφατη εγκύκλιος «Θαυμαστή Ανθρωπότητα» (Magnifica Humanitas) δεν αποτελεί απλώς ένα ακόμη θεολογικό κείμενο. Συνιστά μια προσπάθεια της Καθολικής Εκκλησίας να επαναποθετηθεί στον δημόσιο διάλογο για την τεχνολογική κυριαρχία του 21ου αιώνα. Σε μια εποχή όπου η τεχνητή νοημοσύνη και η ψηφιακή οικονομία μετασχηματίζουν την εργασία, την πολιτική και τις κοινωνικές σχέσεις, η Εκκλησία διεκδικεί ρόλο ηθικού συνομιλητή απέναντι σε δυνάμεις που συχνά υπερβαίνουν ακόμη και τα κράτη.

Η εγκύκλιος εύστοχα αναγνωρίζει ότι η τεχνολογική πρόοδος δεν είναι ουδέτερη και ότι η ανάπτυξη της ΤΝ δεν μπορεί να αφηθεί αποκλειστικά στις αγορές και στις τεχνολογικές ελίτ. Ωστόσο, η κριτική της παραμένει περιορισμένη, καθώς αποφεύγει να αναδείξει τις βαθύτερες δομές ισχύος που τροφοδοτούν τη σημερινή ψηφιακή οικονομία: το οικονομικό μοντέλο της επιτήρησης και τη μετατροπή της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε δεδομένο προς εκμετάλλευση.

ΓΝΩΜΗ

ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ ΚΡΗΤΙΚΟΥ

Παράλληλα, η ανάδειξη της ΤΝ ως αναπόφευκτης ιστορικής εξέλιξης ενέχει έναν κίνδυνο. Όταν η τεχνολογική επέκταση παρουσιάζεται ως δεδομένη, η συζήτηση μετατοπίζεται από τη συλλογική επιλογή στη διαχείριση μιας ήδη ειλημμένης απόφασης. Ετσι, παραμένει αναπάντητο το κρίσιμο ερώτημα: ποια συστήματα ΤΝ πρέπει να αναπτύσσονται, από ποιους και με ποια δημοκρατική νομιμοποίηση. Εξίσου

προβληματική είναι η χρήση όρων που αποδίδουν στην ΤΝ δυνατότητα «προσομοίωσης» ενσυναίσθησης ή σοφίας. Ο κίνδυνος δεν είναι ότι οι μηχανές θα γίνουν άνθρωποι, αλλά ότι οι άνθρωποι θα αντιμετωπίζονται ολοένα και περισσότερο ως προβλέψιμες μονάδες δεδομένων, υποκειμένες σε διαρκή αξιολόγηση και διαχείριση.

Σε αυτό το σημείο αναδύεται μια σημαντική πρόκληση για την Ορθόδοξη Εκκλησία. Οχι να επαναλάβει έναν γενικό-λογο ηθικό λόγο περί «ανθρωπιάς», αλλά να αναπτύξει μια ουσιαστική κοινωνική κριτική απέναντι στις νέες μορφές ψηφιακής εξουσίας. Η ορθόδοξη παράδοση διαθέτει έννοιες που μπορούν να αποκτήσουν ιδιαίτερη επικαιρότητα: το πρόσωπο ως σχέση και όχι ως λειτουργική μονάδα, την κοινότητα απέναντι στην απομόνωση και την ελευθερία απέναντι σε κάθε μορφή ολοκληρωτισμού.

Αυτό προϋποθέτει μια μετατόπιση από την αφηρημένη συζήτηση περί «ηθικής χρήσης» της τεχνολογίας προς την αναγνώριση των κοινωνικών συνεπειών της ψηφιακής οικονομίας. Η συνεχής επιτήρηση, η αλγοριθμική διαχείριση της εργασίας και η εμπορευματοποίηση της ανθρώπινης εμπειρίας δεν είναι απλώς τεχνολογικά φαινόμενα, αλλά βαθιά πολιτικά ζητήματα.

Σε μια εποχή όπου η πολιτική εξουσία συχνά υποχωρεί απέναντι στην ισχύ των παγκόσμιων τεχνολογικών κολοσσών, η Ορθόδοξη Εκκλησία μπορεί να διαδραματίσει έναν ουσιαστικό δημόσιο ρόλο, όχι ως ανταγωνιστικός φορέας εξουσίας αλλά ως δύναμη ηθικής και κοινωνικής αντίστασης.

Η ιστορική της παρουσία στις τοπικές κοινωνίες και η έμφαση που δίνει στην αξία του προσώπου και της κοινότητας της επιτρέπουν να αρθρώσει έναν λόγο που αμφισβητεί την αντίληψη ότι η τεχνολογική πρόοδος είναι αυτομάτως και κοινωνική πρόοδος.

Υπό αυτή την έννοια, μπορεί να συμβάλει στη διαμόρφωση μιας νέας ηθικής πυξίδας για την ψηφιακή εποχή, υπερασπιζόμενη τη δημοκρατική λογοδοσία, την κοινωνική δικαιοσύνη και την ανθρώπινη ελευθερία απέναντι στις ολοένα ισχυρότερες μορφές αλγοριθμικού ελέγχου.

Το πραγματικό διακύβευμα δεν είναι αν οι θρησκευτικοί θεσμοί θα συμμετάσχουν στη συζήτηση για την ΤΝ, αλλά αν μπορούν να υπερβούν τη διαχειριστική ηθικολογία και να αγγίξουν τον πυρήνα της πολιτικής οικονομίας της ψηφιακής εποχής. Εκεί βρίσκεται ίσως η μεγαλύτερη πρόκληση, αλλά και η σημαντικότερη ευκαιρία της Ορθοδοξίας στον 21ο αιώνα.